

Mutatvány földrajzi közneveink szótárából

1. Úgy érezzük, hogy Jakab Lászlót egy készülő szótár mutatványával köszöntenünk az ünnepelthez sok tekintetben illő dolog. Leginkább talán azért, mert Jakab László munkásságának legnagyobb része a szóhoz mint nyelvi egységhez kötődik. Szótárak, szókincstárak, szóalakmutatók köteteiben — aligha tévedünk sokat, ha azt mondjuk — szavak millióival foglalkozva tett közzé fontos lexikográfiai feldolgozásokat. Jelentős érintkezési pont az is, hogy egy időben Jakab László sokat foglalkozott helynevekkel, tanulmányok sorát, sőt egész könyvet közreadva e témakörből. Munkánkkal oly módon is kapcsolódunk az ünnepelthez, hogy szótárunkat elektronikus formában készítjük, s mint közismert, a nyelvészeti célú elektronikus adatfeldolgozás terén Jakab tanár úr nemcsak Debrecenben, de a magyar nyelvtudomány egészében is úttörő szerepet vállalt, e módszerek alkalmazására inspirálva tanítványait, köztük e sorok íróit is.

2. Előjáróban szeretnénk leszögezni, hogy e helyütt nem kívánjuk érinteni az általunk feldolgozott szócsoport elméleti kérdéseit: nem tárgyaljuk tehát a szómező körülhatárolásának nehézségeit, lehetőségeit, a felmerülő jelentéstani és alaktani problémákat stb. Nem foglalkozunk a kérdéskör viszonylag gazdag szakirodalmával és a kutatási terület fontosságával, távlataival sem. Erre nemcsak a terjedelmi korlátok kényszerítettek bennünket, hanem felment ez alól talán az is, hogy szerzőpárosunk mindkét tagja a közelmúltban tanulmányban foglalta össze a fentiekkel kapcsolatos véleményét (NEMES M., A földrajzi köznevekről: MNyj. 37: 331–40; HOFFMANN I., Földrajzi közneveink szótáráról. In: Nép — nyelv — társadalom. Végh József emlékezetére. Szerk. SZABÓ GÉZA és MOLNÁR ZOLTÁN. Szombathely, 2000. 63–73).

Nem állítjuk persze, hogy a fenti munkákban minden felmerülő elvi kérdést megnyugtatóan tisztáztunk volna. Világos elvi alapok, jól megragadható elméleti alapvetés nélkül ugyanakkor jó szótárt természetesen nem lehet készíteni. Amikor azonban a tisztánlátást a kérdéses nyelvi anyag feldolgozatlanlansága, összegzetlensége is nehezíti, azt kell mondanunk: reméljük, a kissé bizonytalan elméleti megalapozással is annak reményében foghatunk hozzá a szótár megszerkesztéséhez, hogy az anyag egybeállítására révén az elvi problémák is tisztulni fognak.

3. A földrajzi köznevek szótára tematikus élőnyelvi (táj)szótárként készül. Azokat a (táj)szavakat tartalmazza, amelyeket a mai magyar nyelvhasználatban a beszélők a különböző helyfajták megjelölésére használnak fel. Adatként a feldolgozás e fázisában csakis a nem (tulajdonnévi értékű) helynevekben való előfordulásokat vesszük figyelembe. Erre a korlátozásra annak ellenére szükség van, hogy a helyfajtákat megjelölő szavaknak, a földrajzi közneveknek igen fontos szerepük van a mindenkori helynévadásban. Mivel azonban egy-egy terület élő helynévkincse hosszú történeti fejlődés során alakult olyanná, amilyenek ma ismerjük, az is magától értetődik, hogy bármely helynévrendszer számos olyan földrajzi köznévi elemet tartalmazhat, amely napjainkban már nem él közszóként az adott vidéken. Ezért ha élőnyelvi köznévszótárt kívánunk készíteni, a helyneveket forrásként közvetlenül nem vehetjük figyelembe. (A névgyűjtemények ugyanis természetesen nem adnak tájékoztatást arról, hogy a helynevek egyes nyelvi elemeinek mik a nyelvhasználati jellemzői.) Azt azonban fontosnak tartjuk, hogy a fentiek szerint összeállított közszó anyag és a tulajdonnévállomány összevetésére a feldolgozás egy következő szakaszában sor kerüljön.

4. Ha munkánkat tematikus élőnyelvi (táj)szótárként határozzuk meg, elsősorban az *Új Magyar Tájszótár*-t kell vonatkozási pontnak tekintenünk, amely a szélesebb értelemben vett 20. századi magyar nyelvet reprezentálja az 1890 és 1960 közé eső források tájszóanyagának közreadásával. Bár e nagy összefoglalás sajnos alkotóinak töretlen lendülete ellenére sem jelent még meg teljes egészében, az elmúlt évtizedekben regionális tájszótárak egész sora kapcsolódott hozzá, elsősorban területi vonatkozásban egészítve ki az ÚMTSz. anyagát.

Szótárunk egy fontos szómező — a földrajzi köznevek — minél teljesebb körű bemutatásával szeretne hozzájárulni e kiteljesítéshez. A kiegészítésre nem azért van szükség, mintha az ÚMTSz. alkotói nem lettek volna tekintettel bizonyos szócsoportokra, forrástípusokra stb. Ellenkezőleg: földrajzi közneveinknek messze leggazdagabb forrása, tárháza e munkának az eddig megjelent három kötete is. Csakhogy míg az ÚMTSz. az 1960. évet megelőző időszak nyomtatott, kéziratoss, nyelvjárási és néprajzi természetű forrásaiban szétszórtan heverő tájszóanyagot adja közre, addig a földrajzi köznevek tömegét felszínre hozó földrajzinévtárak megjelenése épp ezt követően szaporodott meg. Ez azzal a fellendüléssel kapcsolatos, amely a magyar helynévkutatásban az 1960-as évek közepétől a gyűjtés és a közzététel terén tapasztalható volt, s amely — ha lendületében kissé megtörve is — még napjainkban is tart.

A megyénként, illetve járásonként, ritkábban kisebb tájegységenként, településenként közreadott helynévtárak a *Somogy megye földrajzi nevei* c. munka megjelenése, 1974 óta általában a területre jellemző földrajzi közneveket is közzéteszik. E szójegyzékek színvonala azonban — mint maguknak a

helynévgyűjtéseknek is — igen egyenetlen. Lexikográfiailag pontos, jól szerkesztett, megbízható kis szótárakat éppúgy találunk ezek között, mint olyan listákat, amelyekben érezhető a gyűjtő, a közzetevő bizonytalansága, tétovasága. Ebből adódóan az adatok forrásértéke sem egyforma.

A földrajzi köznevek készülő szótárának legfontosabb feladata az Új Magyar Tájszótárhoz hasonlóan (vö. 1: 9–10) kétségtől az lesz, hogy a kutatót a számos forrás átnézése alól felmentse, s a szókincs benne megjelenített elemeit úgy tárja elé, mintha ezt a munkát maga ténylegesen elvégezte volna. Mindez azonban reményeink szerint korántsem jelenti azt, hogy a forrásokhoz való hűség a szótárt az adattár vagy a mutató szintjére süllyeszti. A szótár mindig csak annyit használhat fel, amennyit a forrás megenged, de — ahogy az ÚMTSz. is — elvon, általánosít és összevon akkor, ha erre a források megadják a lehetőséget.

5. Az ÚMTSz. adatfeltárását követő időből mintegy félszáz forrást dolgoztunk fel. Ezek többnyire a fent említett típusba tartozó szójegyzékek, de van köztük más természetű munka: tájszótár, tanulmány stb. is. E forrásokból azonban nem minden adatot vettünk figyelembe. Mivel mi a földrajzi *köznevek* szótárát kívánjuk megszerkeszteni, csakis főnévi szófajú adatokat emeltünk be adattárunkba. Elhagytuk tehát az efféle szótárakban gyakori „földrajzi jelzőket” (*alsó, közép, öreg* stb.) és a szótárakban címszóként nemigen használatos szintagmákat (*nagy állás, nagy árok* stb.). Nem vettük figyelembe azokat — az átvizsgált forrásokban előforduló — szavakat sem, amelyek helynevekben viszonylag gyakoriak ugyan, de közszói absztrakciójú helyjelentésük nincs (*halesz, kutyü* stb.). Nem kerültek be a közszóként nem élőnyelvi adatok, valamint azok a szavak, amelyek csak másodlagos használatukban jelölnek helyet (*kereszt, szobor* stb.). — Az egyes forrásoknak az így megszürt adatállományát elkülönített adatbázisokban rögzítettük. Ezeket külön-külön is közzétesszük a Magyar Névérték internetes honlapján (<http://neveverték.klte.hu>), lehetővé téve a kutatóknak a közvetlen hozzáférést.

E nyersanyagot a munka következő fázisaként szótárrá szerkesztjük. Mivel a földrajzi köznevek szótára — mint azt már említettük — az ÚMTSz.-hoz igen sok vonatkozásban kapcsolódik, célszerű volt átvennünk annak szerkesztési elveit, a szócikkek kialakításának, felépítésének gyakorlatát, sőt még az ott használt technikai megoldásokat, rövidítési formákat stb. is. Nagyobb változtatásra csupán egy helyen volt szükség: a feldolgozott források jelölésében. Az ÚMTSz. gyakorlatát itt is követjük ugyan, de úgy döntöttünk, hogy az abban feldolgozott 2393 forrásra közvetlenül nem utalunk, hanem a könnyebb áttekinthetőség végett csak az ÚMTSz. megfelelő kötetének lapszámát tüntetjük fel. A tájszótár kötetét mint forrásokat egyjegyű számokkal jelöltük, az 1960 után megjelent, általunk feldolgozott munkákat pedig kétjegyűekkel. Az alábbi mutatóhoz — amely néhány jellegzetes szócikktípust mutat be — részletes forráskódot érthető okokból nem csatolhattunk.

ág ág 1. vízfolyás (TAPOLCAFŐ 36: 16) **a.** kis patak, ér (GENCSAPÁTI, VELEM 23: 31) **2.** vízfolyás kezdeti szakasza, amely más folyóvízzel nagyobb folyóvá egyesül (ÉRTSZ.) **a.** útjában két vagy több mederbe szétváló folyóvíznek egyik kiágazása vagy medre (ÉRTSZ., ÉKSZ., ZENTA 16: 110, M.LUKAFA 19: 951, TOLNANÉMEDI, SÁR.SZTLŐRINC, N.DOROG, DECS 22: 37, FGY.J. 26: 495, J.ÁROK-SZÁLLÁS, J.BERÉNY, J.APÁTI, J.KISÉR, J.BOLDOGHÁZA 32: 11, MSZ.J. 40: 593, Cs.J. 46: 539, KÖR. 50: 96) (*ágot, ága*) (F.ÖR 10: 22) **b.** vízfolyás holt szakasza (CSIKVÁND, NYÁRÁD, VANYOLA 36: 16) **3.** kisebb csatorna (MSZ.J. 40: 593, Cs.J. 46: 539) **a.** árok elágazása (M.LUKAFA 19: 951) **4.** út elágazása (KA.SZERDAHELY, CSÖKÖLY 11: 36).

agyagás olyan hely, ahonnan agyagot hordanak *agyagás* (MONOR VID. 1: 165) □ *hagyigács* (N.ÖLVED UO.).

agyaggödör agyaggödör 1. agyag kitermelésére készített mélyedés (J.ÁROK-SZÁLLÁS, J.BERÉNY, J.APÁTI, J.KISÉR, J.BOLDOGHÁZA 32: 11) **a.** olyan gödör, ahonnan házépítéshez, vályogfal készítéséhez az agyagot szedték (VELEM, GENCSAPÁTI, CELLDÖMÖLK, DUKA, GY.-VÁR 23: 31, CSIKVÁND, VE.VARSÁNY, VANYOLA, NYÁRÁD 36: 16) **b.** olyan gödör, ahonnan kályhák tapasztásához a vörösayagot szedték (VE.VARSÁNY 36: 16) **c.** olyan gödör, ahonnan tapasztáshoz az agyagot szedték (HETYEFO, LESENCEISTVÁND, KÁPTALANTÓTI 21: 16, CSÖGLE, BORSZÖRCSÖK, VE.GALSA, NYIRÁD 42: 17).

agyaglyuk olyan gödör, ahonnan házépítéshez, tapasztáshoz az agyagot szedték *agyaglik* (GENCSAPÁTI, R.GYAR-

MAT 23: 31) **a.** olyan gödör, ahonnan a takarításhoz szükséges agyagot nyerték *agyagluk* (CSÖGLE 42: 17) □ *agyaglik* (KAPOLCS 21: 16).

agyagos 1. olyan terület, amelynek talaja főleg agyag *agyagos* (NESZMÉLY 24: 23, MESTERSZÁLLÁS 29: 11, J.ÁROK-SZÁLLÁS, J.BERÉNY, J.APÁTI, J.KISÉR, J.BOLDOGHÁZA 32: 11, CSÖGLE, BORSZÖRCSÖK, VE.GALSA, NYIRÁD 42: 17) □ *agyakos* (PUSZTAHENCSE 22: 37) **a.** kötött talajú (szántó)föld *agyagos* (HETYEFO, KAPOLCS, LESENCEISTVÁND, KÁPTALANTÓTI 21: 16, CSIKVÁND, VE.VARSÁNY, M.GENCS, VANYOLA, NYÁRÁD, TAPOLCAFŐ 36: 16) **b.** tömör, hideg, nyírkos talaj *agyagos* (VELEM, BÓ, GENCSAPÁTI, CELLDÖMÖLK, NÁRAI, DUKA, GYÖRVÁR, R.GYARMAT, BAJÁNSENYE 23: 31) **2.** agyagbánya *agyagos* (NESZMÉLY 24: 23).

agyagosgödör agyagosgödör olyan gödör, ahonnan házépítéshez, vályogfal készítéséhez az agyagot szedték (VE.VARSÁNY, M.GENCS, NYÁRÁD 36: 16)

a. olyan gödör, ahonnan kályhák tapasztásához a vörösayagot szedték (VE.VARSÁNY, M.GENCS, NYÁRÁD 36: 16).

agyagverem agyagver □ *m* olyan gödör, ahonnan tapasztáshoz az agyagot szedték (KAPOLCS, KÁPTALANTÓTI 21: 16) || kny. (MESTERSZÁLLÁS 29: 11).

ágyás ágyás 1. rönkökkel borított, kivágott erdőrészt (BAJA 1: 167) **2.** rendetlen szérűskert (OKÁNY 49: 13).

akácerdő főleg akácfából álló erdő *akácerdő* (ÉRTSZ., ÉKSZ., SZABADKA 15: 295, BECSE 24: 195, BÁCSTOPOLYA 30: 231) □ *akácerdő* (ÉRTSZ. táj.).

akácos akáccal benőtt hely, terület; kisebb akácerdő *akácos* (ÉRTSZ., ÉKSZ.,

SZABADKA 15: 295, K.SZÉKELY, KOPPÁNYSZÁNTÓ, SÁRSZTLŐRINC, SZAKCS, DÚZS 22: 37, BECSE 24: 195, BÁCSTOPOLYA 30: 231, B.KÖZ 44: 15), *akácok* (KK.SÁG 1: 180) | *ákác* (ÉRTSZ. táj., FÖLDEÁK 27: 18) | *agácás* (MESZLEN, N.KANIZSA, BNY.SZTLÁSZLÓ, MAKLÁR 1: 180, F.ŐR 10: 23, ORDACSEHI, BA.BERÉNY, VÖRS, P.-KOVÁCSI, BÖHÖNYE, CSÖKÖLY, SZENNA, ŐRILLOS, SO.UDVARHELY, SEGESD 11: 36, KK. 17: 169, SO.HATVAN, N.VÁTY, BAKONYA, GÖRCSONY, N.HARSÁNY, SZAPORCA 19: 951, KÁPTALANTÓTI 21: 16, K.SZÉKELY, KOPPÁNYSZÁNTÓ, SÁRSZTLŐRINC, SZAKCS, DÚZS 22: 37, VELEM, BŐ, GENCSAPÁTI, CELLDÖMÖLK, NÁRAI, DUKA, GYÓRVÁR, R.GYARMAT, BAJÁNSENYE 23: 31, NESZMÉLY, NASZÁLY, CSÁSZÁR 24: 23, CSIKVÁND, VE.VARSÁNY, NYÁRÁD, TAPOLCAFŐ 36: 16, CSÖGLE 42: 17), *agácást* (F.ŐR 10: 23), *agácassa* (KK. 17: 169) □ *agácis* (HETYEFO 21: 16, NESZMÉLY, NASZÁLY, CSÁSZÁR 24: 23, VANYOLA 36: 16, BORSZÖRCsök 42: 17, HÚ.HETÉNY 51: 24) □ *agácok* (HETYEFO, KAPOLCS, LESENCEISTVÁND 21: 16, M.GENCS 36: 16, VE.GALSA, NYIRÁD 42: 17) □ *agacsos* (I.TÖLGYES 1: 180) □ *agácsos* (SZÉCSÉNY 1: 180) □ *agarcás* (N.KANIZSA, SÁRRÉT, ZSELIC 1: 180, KA.SZERDAHÉLY 11: 36, KK. 17: 16, SO.HATVAN, N.VÁTY, BAKONYA, GÖRCSONY, N.HARSÁNY, SZAPORCA 19: 951, K.SZÉKELY, KOPPÁNYSZÁNTÓ, SÁRSZTLŐRINC, SZAKCS, DÚZS 22: 37, HÚ.HETÉNY 51: 24), *agarcássa* (KK. 17: 16, HÚ.HETÉNY 51: 24) □ *akácás* (MONOSTORAPÁTI, SÁRRÉT 1: 180), *akácásba* (ANDOCs 1: 180) □ *akácis* (NESZMÉLY, NASZÁLY, CSÁSZÁR 24: 23).
alájáró alájáró 1. mélyebben fekvő területre vezető út (TOLNA 22: 37) **2.**

csak észak–dél irányban szántható terület (PÁLFA, MEDINA 22: 37).

alantföld domb tövében levő szántóföld *alantföld* (AÚ.-T. VM. FÜZÉRI J. 1: 188).

aljasföld foltokban belvizes terület *aljasföld* (OKÁNY 49: 13).

aljföld mélyebben fekvő földterület *aljföld* (*ajfödét, ajfödék, ajfödje*) (B.KÖZ 44: 15); *aajföd* (KP.-TISZA-VID. 1: 195); *ajjfőYd* (BALMAZÚJVÁROS 1: 195); *#ÇfőYd* (H.HADHÁZ 1: 195) **a.** belvízborításnak kitett, kötött szántóföld *ajjföd* (OKÁNY 49: 13) **b.** vmely földterület végében levő rész *aj-föd* (SARKAD 1: 195); *aljföldeket* (ZEMPLÉN VM. KÖZÉPSŐ RÉSE 1: 195).

ália álija (*áliját, álijája*) **1.** erdei út (MSZ.J. 40: 593) **2.** fával szegélyezett út (MSZ.J. UO.).

allé 1. fasorral szegélyezett széles, egyenes út *alé, (alét, aléja)* (NYB.J. 35: 423, MSZ.J. 40: 593, Cs.J. 46: 539) □ *alé* (CELLDÖMÖLK, GY.VÁR, R.GYARMAT 23: 31, TEMERIN 25: 85) □ *allé* (ÉRTSZ. vál., ÉKSZ.), *allé (allét, alléja)* (MSZ.J. 40: 593, Cs.J. 46: 539) □ *állé* (BÜSSÜ 38: 19) **a.** gyümölcsfákkal szegélyezett út *alé* (HETYEFO, LESENCEISTVÁND 21: 16, BORSZÖRCsök 42: 17) **2.** hosszú, egyenes erdei út *alé (alét, aléja)* (MSZ.J. 40: 593, Cs.J. 46: 539) □ *alé* (KÁPTALANTÓTI 21: 16, VELEM, BŐ, CELLDÖMÖLK, NÁRAI, DUKA, GY.VÁR, R.GYARMAT 23: 31, CSIKVÁND, VANYOLA 36: 16, CSÖGLE, VE.GALSA, NYIRÁD 42: 16); *álI (álIt)* (F.ŐR 10: 23) □ *allé* (ÉRTSZ. ritk., Cs.J. 46: 539); *allé (allét, alléja)* (NYB.J. 35: 424, MSZ.J. 40: 593) □ *állé* (BAJÁNSENYE 23. 31, CSIKVÁND, VANYOLA 36: 16) □ *állli* (BAJÁNSENYE 23: 31) □ *zálé* (M.GENCS 36:

16) **3.** rendsz. fasorral szegett vagy erdőben levő szekérút, kocsit *alé* (NY. KÁTA 1: 199) □ *alé* (GYALÓKA, PERESZTEG, NYÁ. MENTE 1: 199, BA. BERÉNY, VÖRS, P. KOVÁCSI, BÖHÖNYE, KA. SZERDAHELY, SZENNA, SEGESD 11: 36, FÖLDEÁK 27: 18); *álé* (SÜMEG 1: 200); *álÇé* (F.ÖR 1: 200) □ *áli* (R. GYARMAT 1: 200) □ **a.** erdei vagy mezei út *alé* (BAKONYA 19: 951) **4.** fasor *alé* (BA. BERÉNY, VÖRS, P. KOVÁCSI, BÖHÖNYE, KA. SZERDAHELY, SZENNA, SEGESD 11: 36) □ *allé* (KANIZSA 20: 130) **a.** határelválasztó fasor a mezőben *alé* (ORDACSEHI, SO. UDVARHELY 11: 36, SÁRSZTLŐRINC, K. DOROG 22: 37) □ **5.** két út közötti erdő rész *alé* (GYALÓKA, NYÁ. MENTE 1: 199); *álÇé* (F.ÖR 1: 200, 10: 24) □ **a.** bokros hely (?) *zalé* (SZENTES 1: 200).

alléut rendsz. fasorral szegett vagy erdőben levő szekérút *aléut* (TÉGLÁS 1: 200) □ *áléut* (F.ÖR 1: 200).

állóvány állóvíz, mocsár *állóvány* (SZÉKELY TSZ. 48: 7).

almás 1. almafával beültetett terület, gyümölcsös *almás* (ÉKSZ., VELEM, GENCSAPÁTI, DUKA, R. GYARMAT 23: 32); *\$lmás* (*\$lmást*, *\$lmássa*) (FGY. J. 26: 495, NYB. J. 35: 424), *\$lmás* (*\$lmást*, *\$lmása*, *\$lmássa*) (MSZ. J. 40: 593, CS. J. 46: 539) □ *#más* (KAPOLCS, LESENCEISTVÁND, KÁPTALANTÓTI 21: 16) □ *ómás* (SZAPORCA, M. EGREGY 19: 951, HETYEFO, KAPOLCS, LESENCEISTVÁND, KÁPTALANTÓTI 21: 16, SI. TORNYA 22: 37, GYÓRVÁR 23: 32, CSÖGLE, VE. GALSA, NYIRÁD 42: 17) **2.** almafákkal szegélyezett út *almás* (VELEM, GENCSAPÁTI 23: 32); *\$lmás* (*\$lmást*, *\$lmása*, *\$lmássa*) (CS. J. 46: 539) **3.** alma tárolására használt hely, épület *almás* (J. BERÉNY 32: 11).

almáskert almafából álló gyümölcsös *ómáskert* (HÚ. HETÉNY 51: 25).

alszeg 1. falu déli része *alszeg* (ÉRTSZ. nép., ZALA M. ?, SOMOGY M. ? 1: 211) □ *alszég* (BAJÁNSENYE 23: 32) □ *#szég* (ORDACSEHI, VÖRS, P. KOVÁCSI 11: 36, SO. HATVAN, N. VÁTY, BAKONYA, GÖRCSONY, N. HARSÁNY, SZAPORCA 19: 951, KAPOLCS, KÁPTALANTÓTI 21: 16, OZORA, N. SZOKOLY, K. SZÉKELY, BONYHÁD 22: 37, GENCSAPÁTI, NÁRAI 23: 32, DAD 24: 23, NYÁRÁD 36: 16); *ászég* (NYIRÁD 42: 17); *íszég*, *÷szég* (F.ÖR 10: 24) | *#aszeg* (ZALA M. ?, SOMOGY M. ? 1: 211) □ *#szög* (BÖHÖNYE, CSÖKÖLY, SO. UDVARHELY 11: 36, SO. HATVAN, N. VÁTY, BAKONYA, GÖRCSONY, N. HARSÁNY, SZAPORCA 19: 951, BÜSSÜ 38: 19); □ *aszég* (VELEM, GY. VÁR 23: 32) □ *ószég* (LESENCEISTVÁND 21: 16, GENCSAPÁTI 23: 32, M. GENCS, NYÁRÁD 36: 16, HETYEFO, CSÖGLE 42: 17) □ *ószög* (AR. GADÁNY 1: 211, SO. HATVAN, N. VÁTY, BAKONYA, GÖRCSONY, N. HARSÁNY, SZAPORCA 19: 951) **2.** falu alacsonyabban fekvő része *alszeg* (KÖ. TÁRKÁNY 1: 211), *alszegen* (SZÉ. FÖLD UO.) □ *alszég* (CEGLÉD, ER. VIDÉK UO.); *9lszég* (TORJA 12: 10) □ *alszög* (DARÁNY UO.) □ *&szeg* (BA. KERESZTÜR, UZON UO.) □ *#szég* (MOSONSZTMIKLÓS, SZ. GÁL 1: 211, TORJA 12: 10, NESZMÉLY 24: 23, VANYOLA 36: 17); *&szég* (UDVARHELY VM. 1: 211, NYIRÁD 42: 17) □ *#szög* (CSOKONYAVISONTA, KK. HALAS 1: 211) □ *asszeg* (UZON UO.) □ *asszég* (KÉ. SZTLÉLEK 1: 211); *6sszég* (TORJA 12: 10) □ *ószég* (BORSZÖRCsök 42: 17) □ *ószög* (AR. GADÁNY 1: 211).

által hegyoldal alsó része *ától* (NYÁ. MENTE 1: 212).

anglia angolkert, park *angliába* (CSKÖZ 1: 221).

ánglus kastély parkja *ánglus* (LAD 11: 36, GY.VÁR 23: 32) □ *ángrus* (HOMOKSZTYÖRGY 11: 36).

angolkert angolpark *angolkert* (VELEM, GENCSAPÁTI 23: 32).

angolpark természetes tájat utánzó park *angolpark* (ÉRTSZ., ÉKSZ., GENCSAPÁTI 23: 32).

anyaút országútra kivezető út *anyaut* (BORSZÖRCSÖK 42: 17).

apadagos fennsíkon levő szántó, legelő *apadagos* (VIGÁNPETERD 21: 16).

apadás *apadás* **1.** olyan elnádásodott terület, ahonnan a víz visszahúzódtott (VÖRS 11: 36) **2.** olyan terület, amely a Balaton visszahúzódnása után vált hasznosíthatóvá (BALATONSZEPEZD, KÖVÁGÓÖRS, BAD.TOMAJ 21: 16).

árapasztó *árapasztó* **1.** zsilip, vízleeresztő (GENCSAPÁTI 23: 32) **2.** mesterséges árok, amelyben a patak felesleges vizét elvezetik (NEMESGULÁCS 21: 16).

árkolás árok *&rkol&s* (HUGYAG 1: 252).

árkolat árok *árkolat* (ME.PETERD 1: 252).

árokköz olyan terület, amelyet két árok fog közre *árokköz* (CSÁSZÁR 24: 23).

árokpart az árok oldalának felső része, az útnak v. talajnak az árkot szegélyező sávjával együtt *árokpart* (ÉRTSZ., ÉKSZ., SZENNA 11: 36, KK. 17: 22, TEVEL 22: 37).

ártér patakok, folyók mentén az a (lapályos terület), melyet az árvíz elszokot önteni *ártér* (ÉRTSZ., ÉKSZ., KANIZSA 20: 119), *ártér* (*árteret*, *ártere*,

árteri) (FGY.J. 26: 495, MSZ.J. 40: 593, CS.J. 46: 539).

árvaföld gazdátlan, elhanyagolt földterület *árvaföld* (FÖLDEÁK 27: 21).

ásás *ásás* **1.** árok (F.ÖR 10: 26, KÖR. 50: 97) **a.** folyó kanyarulatainak átvágása, mesterséges meder (SZOLNOK 1: 260) **b.** ásás eredményeként létrejött gödör, árok, stb., ill. a fölászott terület (ÉRTSZ. ritk., F.ÖR 1: 260, DECS, TOLNA, MÓRÁGY 22: 37) **2.** olyan terület, ahol homokot szoktak építkezéshez ásni (BAKONYA 19: 952) **3.** mesterségesen kialakított partszakasz (KUNSZTMÁRTON 29: 11).

ásvány **1.** ásott terület, ahonnan a földet elhordták *ásván* (DECS, BATA 22: 495) **2.** árok *ásvány* (KÖR. 50: 97) **3.** ásott üreg, kút *ásvány* (FGY.J. 26. 495).

aszó *aszó* **1.** völgy (SZTIKABFA, MONOSTORAPÁTI 21: 16) **2.** mély fekvésű terület (PÁPASALAMON 36: 16) **3.** két vízfolyás közti száraz terület (VE.VARSÁNY 36: 16) **4.** sülevényes talajú terület (CSÖGLE, BORSZÖRCSÖK, VE.GALSA, NYIRÁD 42: 17) **5.** laza, kavicsos, hamar kiszáradó föld (GENCSAPÁTI 23: 32) **6.** hegyoldalban levő vízmosások közti lösz domb (KÁPTALANTÓTI 21: 16) **a.** Balaton hullámainál összesodort kavicsdomb (BA.BERÉNY 11: 36) **7.** homokos, letarolt erdőterület (PÁPATESZÉR 36: 16).

átjárás **1.** kisebb út, dűlőút *átjárás* (J.ÁROKSZÁLLÁS, J.BERÉNY, J.APÁTI, J.KISÉR, J.BOLDOGHÁZA 32: 11) **a.** keskeny ösvény *átjárás* (RÁBAGYARMAT 23: 32), *átjárás* (BAJÁNSENYE 23: 32) **b.** szomszédok kertjeit összekötő kis út *átjárás* (CELLDÖMÖLK 23: 32) **2.** szomszédba átvezető kis kapu *átjárás* (VELEM, BŐ, CELLDÖMÖLK 23: 32).

átjárát út, egyik helyről a másikra való átjárásra *átjárát* (SZABADKA 15: 295).

átjáró 1. vmin keresztül v. vhoval való átjárásra használt (kijelölt) hely v. építmény *átjáró* (ÉRTSZ., ÉKSZ., SZABADKA 15: 295, TENGELIC, PÁLFA, NÉMETKÉR 22: 37, VELEM, BŐ, GENCSAPÁTI, CELLDÖMÖLK, NÁRAI, DUKA, GY.VÁR 23: 32) □ *átjáró* (GY.VÁR 23: 32) □ *átjáró* (BAJÁNSENYE 23: 32) **2.** két utcát összekötő keskeny utcácska, köz *átjáró* (REGÖLY, PÁLFA, TENGELIC 22: 37, NYIRÁD 42: 17) **a.** két legelőt összekötő út *átjáró* (KÁPTALANTÓTI 21: 16) **3.** vasút és közút kereszteződése *átjáró* (HETYEFO, KAPOLCS, LESENCEISTVÁND 21: 16, VE.GALSA 36: 16, VE.GALSA 42: 17) **4.** töltésen átvezető út, rámpa *átjáró* (REGÖLY, PÁLFA, TENGELIC 22: 37); *átjáró* (*átjáró*út, *átjáró*uja) (FGY.J. 26: 495, NYB.J. 35: 424, MSZ.J. 40: 593) **5.** árkon átvezető bürü, híd *átjáró* (SEGESD 11: 36); *átj^{TM}oró* (*átjoró*út, *átj^{TM}oró*uj^{TM}) (KÓRÓGY 13/1: 46) **6.** gázló *átjáró* (VANYOLA 36: 16).

átvágás átvágás 1. kanyarulatot keresztben átszelő út- vagy folyószakasz (ÉRTSZ., ÉKSZ., BECSE 24: 195, KÖR. 50: 97) **2.** új, mesterségesen ásott meder (KÖR. 50: 97) **3.** védőgát átszakítása (MUCSI 22: 37).

avas avas 1. a nádásnak az a része, ahol ottmaradt a tavalyi nád (BA.BERÉNY 11: 36, BAD.TOMAJ 21: 16, B.KÖZ 44: 25) **2.** beteg fákból álló erdő (VELEM 23: 32) □ **a.** öreg, kopárrá váló erdő (NYÁ-MENTE 1: 277) □ **b.** tilos erdő (BÖZÖD 1: 277).

áztató nagyobb gödör, amelyben áztatni szoktak valamit *áztató* (ÉRTSZ.,

ÉKSZ.) □ **a.** folyó, patak, tó sekély vizű része, ahol a kendert áztatják *áztató* (ÉRTSZ., ÉKSZ., VE.M., KESZTHELYI J. 1: 281, GOMBOS 28: 55, J.ÁROKSZÁLLÁS, J.BERÉNY 32: 11), *áztató*ba (DÉVA 1: 281); *áztató*u (NYB. J. 35: 424), *áztató*ba (KÖTEGYÁN 1: 281), *áztató*hoz (SZT.GÁL 1: 281); *áztató*^a (CSÖKÖLY 1: 281); *ábszt^{TM}ó*? (SZUHOGY 1: 281).

6. A földrajzi köznevek szótára, mint már említettük, elektronikus formában készül. Közzétételét a munka első fázisában szintén így tervezzük: folyamatosan bővítve adjuk közre a fenti internetes honlapon. Az elektronikus formátumnak nagy előnye, hogy megfelelő térinformatikai program alkalmazásával az adatok területi viszonyai is könnyen feldolgozhatóvá, elemezhetővé válnak. E lehetőségek taglalása, előnyeinek és problémáinak bemutatása azonban már egy másik tanulmány kereteibe való.

HOFFMANN ISTVÁN–NEMES MAGDOLNA